

O‘ZBEKISTONDA AHOLI VA QISHLOQ XO‘JALIGINI RO‘YXATGA OLISH: AHAMIYATI, TARTIBI VA RIVOJLANISHDAGI O‘RNI

Avlaqulov Sobir Shodiqul o‘g‘li

Toshkent viloyati adliya boshqarmasi Qibray tuman adliya bo‘limi

Yuridik xizmat ko‘rsatish markazi boshlig‘i

Kirish

Aholi va qishloq xo‘jaligini ro‘yxatga olish — mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini rejalashtirishda muhim ahamiyatga ega bo‘lgan statistik jarayondir. Ushbu tadbirlar orqali aholining demografik holati, yashash sharoitlari hamda qishloq xo‘jaligi resurslari, ishlab chiqarish hajmi va tarkibi haqida to‘liq va ishonchli ma’lumotlar olinadi.

Aholini ro‘yxatga olish tushunchasi

Aholini ro‘yxatga olish — ma’lum bir vaqtda mamlakat hududida yashayotgan aholining soni, tarkibi, joylashuvi va ijtimoiy holati to‘g‘risidagi ma’lumotlarni yig‘ish jarayonidir. U odatda 10 yilda bir marta o‘tkaziladi va barcha aholi qatlamlarini qamrab oladi.

Aholini ro‘yxatga olish jarayonida quyidagi ma’lumotlar to‘planadi:

- aholi soni va jinsi;
- yoshi va oilaviy holati;
- ma’lumoti va bandligi;
- yashash joyi va uy-joy sharoitlari;
- millati va ona tili.

Mazkur ma’lumotlar davlat tomonidan ta’lim, sog‘liqni saqlash, bandlik va ijtimoiy himoya sohalarini rivojlantirishda asos bo‘lib xizmat qiladi.

Qishloq xo‘jaligini ro‘yxatga olish tushunchasi

Qishloq xo'jaligini ro'yxatga olish — qishloq xo'jaligi faoliyati bilan shug'ullanuvchi xo'jaliklar, yer maydonlari, ekin turlari, chorva mollari soni va texnika vositalari haqida ma'lumot yig'ish jarayonidir.

Qishloq xo'jaligini ro'yxatga olishda quyidagilar o'rganiladi:

- fermer va dehqon xo'jaliklari soni;
- ekin maydonlari va ularning turlari;
- chorva mollari bosh soni;
- sug'oriladigan yerlar;
- qishloq xo'jaligi texnikalari va infratuzilma.

Bu jarayon agrar sohani rivojlantirish, oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash va qishloq hududlarining iqtisodiy holatini yaxshilashga xizmat qiladi.

Ro'yxatga olishning ahamiyati

Aholi va qishloq xo'jaligini ro'yxatga olish natijalari quyidagi yo'nalishlarda muhim rol o'ynaydi:

- davlat dasturlarini ishlab chiqish;
- resurslarni to'g'ri taqsimlash;
- hududlarni rivojlantirish rejalari tuzish;
- ijtimoiy muammolarni aniqlash va bartaraf etish;
- xalqaro statistik ma'lumotlar bilan taqqoslash.

Shuningdek, ushbu ro'yxatga olishlar mamlakatning barqaror rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi.

O'zbekiston tarixida aholi va qishloq xo'jaligini ro'yxatga olish tadbirlarini o'tkazish bugungi kunda zamon talabi sifatida maydonga chiqmoqda. Mamlakatda demografik jarayonlarning jadallashuvi, ichki va tashqi migratsiyaning faollashuvi, shuningdek, qishloq xo'jaligi sohasida amalga oshirilayotgan keng ko'lamli islohotlar ushbu yo'nalishlarda aniq va ishonchli statistik ma'lumotlarga bo'lgan ehtiyojni yanada kuchaytirdi.

Shundan kelib chiqqan holda, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 19-sentabrdagi “O‘zbekiston Respublikasida aholi va qishloq xo‘jaligini ro‘yxatga olish tadbirini o‘tkazish to‘g‘risida”gi PF–173-sonli Qarori qabul qilindi. Mazkur qaror bilan aholi va qishloq xo‘jaligini ro‘yxatga olishning asosiy maqsadlari aniq belgilab berildi.

Xususan, birinchi navbatda, mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish bo‘yicha davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlarini belgilash maqsadida 38 million aholining tarkibi va migratsiyasi, oilaviy holati, faoliyat turi hamda daromad manbalari to‘g‘risida Yevropa statistikasi konferensiyasining 2020-yildagi tavsiyalari asosida yagona ma’lumotlar bazasini shakllantirish ko‘zda tutilgan.

Shuningdek, 26 million gektar qishloq xo‘jaligi yerlarining foydalanish holatini o‘rganish, chorva mollari va parrandalar sonini aniqlash orqali qishloq xo‘jaligiga yo‘naltirilayotgan yillik 25,6 trillion so‘m, jumladan, 2,2 trillion so‘m budjet mablag‘larining samarali sarflanishini ta’minlash, sohadagi xizmatlar hajmini aniqlash hamda oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlash uchun zarur bo‘lgan ma’lumotlar to‘plamini yaratish muhim vazifa etib belgilandi.

Bundan tashqari, aholi va qishloq xo‘jaligining o‘sish tendensiyalarini hududlar kesimida aniq hisob-kitob qilish orqali ijtimoiy soha obyektlarini kengaytirishga yo‘naltirilayotgan yillik 25,2 trillion so‘m mablag‘ning manzilli va samarali sarflanishini ta’minlash nazarda tutilmoqda.

Shu bilan birga, respublikaning har bir ma’muriy-hududiy birligi va mahallalar kesimida aholining turli tavsiflari bo‘yicha yagona statistik uslubiyot asosida xalqaro darajada taqqoslash mumkin bo‘lgan ma’lumotlarni shakllantirish orqali mamlakatning investitsiyaviy jozibadorligini oshirish hamda xalqaro reytinglardagi o‘rnini yaxshilash ushbu ro‘yxatga olish tadbirining muhim maqsadlaridan biri hisoblanadi.

Mazkur qarorga muvofiq, O‘zbekiston Respublikasida aholi va qishloq xo‘jaligini ro‘yxatga olish tadbiri 2026-yil 15-yanvar holatiga ko‘ra amalga

oshirilishi belgilandi hamda ushbu jarayon 2026-yil 15-yanvardan 28-fevralga qadar davom etadi. Ro'yxatga olish tadbirini samarali tashkil etish va ishonchli statistik ma'lumotlarni shakllantirish maqsadida bir qator tashkiliy vazifalar belgilab berildi.

Xususan, davlat organlari va tashkilotlariga 2026-yil 15-yanvardan 31-yanvarga qadar o'z tizimida faoliyat yuritayotgan barcha xodimlarning census.stat.uz portali orqali ro'yxatdan o'tishini ta'minlash vazifasi yuklatildi. Bu orqali davlat sektorida band bo'lgan aholining to'liq va aniq hisobini yuritish imkoniyati yaratiladi.

Shuningdek, Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligiga respublikadagi barcha o'rta maxsus va kasbiy ta'lim tashkilotlari, shuningdek, davlat, nodavlat va xorijiy oliy ta'lim tashkilotlari hamda ularning filiallarida tahsil olayotgan talabalarning census.stat.uz portali orqali ro'yxatdan o'tishini tashkil etish vazifasi belgilandi. Mazkur chora-tadbirlar ta'lim tizimidagi demografik holat va yoshlar tarkibi bo'yicha batafsil statistik ma'lumotlarni shakllantirishga xizmat qiladi.

Bundan tashqari, aholi va qishloq xo'jaligini ro'yxatga olish tadbirini amalga oshirishda "mahalla yettiligi" tizimida faoliyat yuritayotgan xodimlarni 2025-yil 15-dekabrda 2026-yil 1-martgacha bo'lgan davrda jalb etish nazarda tutilgan. Ushbu jarayonda O'zbekiston mahallalari uyushmasi Milliy statistika qo'mitasi hamda mas'ul vazirlik va idoralar bilan hamkorlikda "mahalla yettiligi" tizimida ishlovchi xodimlar tomonidan planshet qurilmalaridan foydalangan holda ro'yxatga olish tadbirining o'tkazilishini ta'minlaydi.

Mazkur yondashuv ro'yxatga olish jarayonining shaffofligi, tezkorligi va aniqligini oshirish, shuningdek, zamonaviy axborot texnologiyalaridan samarali foydalanish orqali inson omili bilan bog'liq xatoliklarni kamaytirishga xizmat qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, aholi va qishloq xo'jaligini ro'yxatga olish — davlat boshqaruvi va rejalashtirishning muhim vositasi hisoblanadi. U orqali jamiyatning real holati aniqlanadi va kelajakdagi rivojlanish yo'nalishlari belgilanadi. Shu

sababli har bir fuqaroning ro'yxatga olish jarayonida faol ishtirok etishi mamlakat taraqqiyoti uchun muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasida aholi va qishloq xo'jaligini ro'yxatga olish tadbirini o'tkazish to'g'risida"gi PF-173-son Qarori;
2. United Nations Economic Commission for Europe (UNECE). (2020). Conference of European Statisticians Recommendations for the 2020 Censuses of Population and Housing. Geneva: United Nations.
3. World Bank. (2022). World Development Report 2022: Finance for an Equitable Recovery. Washington, DC: World Bank.
4. Todaro, M. P., & Smith, S. C. (2020). Economic Development (13th ed.). Boston: Pearson.
5. Weeks, J. R. (2021). Population: An Introduction to Concepts and Issues (13th ed.). Boston: Cengage Learning.
6. FAO. (2019). Guidelines on the Integrated Use of Agricultural Census and Survey Data. Rome: FAO